

Les possessions de l'Arxiduc

- TEMPS d'Història

La proposta aquest mes

ha recorregut pel terme

de l'arxiduc

Lluís Salvador

d'Habsburg-Lorena

que correspon a la part nord-oest de Mallorca.

La ruta comença

en la localitat

de Valldemossa

per tal d'accedir

al costat de Miramar.

Després el recorregut

continua per Deià

per així finalitza

al municipi de Sóller.

Si encara no coneixeu la relació de l'arxiduc Lluís Salvador amb Mallorca, us pot servir com a carta de presentació el testimoni de Santiago Rusinol: "Va privar que en tot el seu terme es pogués tallar una branca, i el bosc, agraït, va ufanar-se en vestir-se de gran ger i científic curiós i enciclopèdic, és l'autor del monumental *Die Balearen*, la més important monografia que s'ha escrit sobre les Balears. Fou propietari de gran part de les finques situades entre Valldemossa i Deià, a la costa nord de Mallorca. A Miramar, ressuscità el vell esperit del Blanquerna lul·lià.

L'any 1276 Ramon Llull fundà a Miramar un col·legi de llengües orientals on es preparaven 13 frares franciscans per predicar l'Evangeli i l'Ars lul·liana als infidels.

bellesa, i, quan l'ombra cobrí les muntanyes, va fer-hi camins sota els arbres; però caminets mig amagats que no ferissin el paisatge, i va fer-hi miradors de pedra i glorietes de marbre blanc, demostrant en tots els detalls ésser home de gust refinadíssim. A casa seva, obre les portes als caminants i als pelegrins. Escriu, mira el mar i contempla, car sols un gran contemplatiu podria deixar la seva pàtria... i arrelar-se, en contemplació com un roure d'aquestes serres".

L'arxiduc Lluís Salvador d'Habsburg-Lorena (Florència, 1847-Praga, 1915), fill dels grans ducs de la Toscana, viat-

Per conèixer la geografia arxiducal mallorquina, us proposam una ruta pels municipis de Valldemossa i Deià. Partim de Palma per la carretera de Valldemossa (PM-111). Després del Campus de la Universitat de les Illes Balears i de l'Esgleieta pujam l'Estret i arribam a Valldemossa.

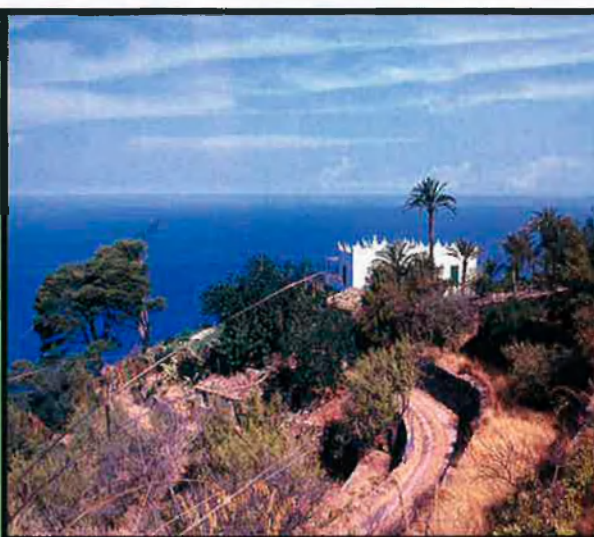
Valldemossa. La vila de Valldemossa constitueix un centre patrimonial de primer ordre, presidit per l'antic monestir cartoixà. La Cartoixa de Jesús Natzarè fou fundada l'any 1399 sobre l'antiga residència dels reis de Mallorca, l'anomenat palau del Rei Sanç, i

desaparegué amb l'exclaustració del 1835. L'Església de la Cartoixa, obrada entre 1751 i 1812, és d'estil neoclàssic. Cartoixa Nova, que es bastí a partir de 1717, presenta el claustre de les Murteres, amb quatre corredors coberts amb volta d'aresta; en un dels corredors, hi ha l'apotecaria, que ocupa l'espai d'una antiga capella. La Cel·la Prioral compta amb capella, biblioteca, sala d'audiències, menjador i cambra, a més del jardí; aquestes estances contenen un important fons artístic i bibliogràfic. Les cel·les 2 i 4 mostren records de l'estada de l'escriptora George Sand i del compositor Frederic Chopin. La visita continua al Museu Municipal de Valldemossa,

Sant Bartomeu, documentada ja en el segle XIII; presenta una façana de l'any 1924, amb portal inacabat. L'interior conté un retaule major barroc, de 1720, que conserva la imatge de l'Assumpta, de la primera meitat del segle XVI. La pica baptismal és de finals del segle XVI i la capella fonda és dedicada a santa Catalina Tomàs. Vora el portal lateral del temple parroquial es troba la Rectoria i, al costat, en el núm. 5, s'alça la casa natal de santa Catalina Tomàs, convertida en part en oratori, amb altar presidit per una imatge de la santa valldemossina i, als murs laterals, dos llenços del segle XVIII. A l'entrada a Valldemossa es troba el centre Costa

Costa de Miramar. L'any 1276, Ramon Llull fundà a Miramar un col·legi de llengües orientals, on es preparaven 13 frares franciscans per predicar l'Evangelí i l'Ars lul·liana als infidels. Desapareguda la institució, arrelà a Miramar l'esperit eremític. Posteriorment, el 1872, l'Arxiduc Lluís Salvador d'Habsburg-Lorena comprà la finca i la reformà, de manera que va reinstaurar el record de Ramon Llull i l'esperit de respecte gaudi de la natura, amb la construcció de nombrosos camins i miradors.

A prop de Can Costa sobresurt el rador de la Vorera, torreta d'inspiració neoàrab. Més endavant, a la dreta, tenim la casa de Son Galceran i,

Des del mirador del Pi es pot contemplar la costa que envolta les cases de s'Estaca, una construcció d'estil sicilià que va manar fer l'Arxiduc.

dividit en quatre seccions: Antiga Impremta Guasp, sala Arxiduc Lluís Salvador, Pintors de la Serra de Tramuntana, i el Museu Municipal d'Art Contemporani. L'anomenada Cartoixa Vella coincideix amb el solar de l'antic Palau del Rei Sanç. La sala de música conté la decoració pictòrica de Ricard Anckermann, amb motius històrics i mitològics. El claustre de Santa Maria data del segle XVI; comunica amb les estances de l'actual Can Bauçà de Mirabó, producte de les adaptacions que patí l'edifici a partir del XIX.

En el centre del nucli més antic del poble es troba l'església parroquial de

Nord, patrocinat per l'actor nord-americà Michael Douglas, i dedicat a la divulgació dels diferents elements culturals i paisatgístics de la serra de Tramuntana.

Des de Valldemossa ens dirigim cap a Deià, per la qual cosa enllaçam amb la carretera C-710 (Pollença-Andratx), que agafam cap al nord-est. Vora Can Costa (km 69'8), surt el camí que puja a l'ermita de la Trinitat, fundada l'any 1648 per Joan Mir de la Concepció. Després de Can Costa, i fins a la finca de la Pedrissa, poc abans de Deià (km 61), s'estén la costa del Miramar Arxiducal.

a l'esquerra, la talaia de Trinitat o les Pites, torre de vigilància bastida principis del segle XVII, que forma part del cinturó defensiu mallorquí. Segueix l'hotel modern que ocupa el solar de l'antiga hostalgeria arxiducal denominada Ca Madò Pilla; abans de l'hotel, a l'esquerra de la carretera, hi ha el mirador del Pi o del Niu de Corb, des d'on es contempla la costa que envolta les cases de s'Estaca, construcció manada a fer per l'arxiduc en estil sicilià.

Continua a l'esquerra la possessió de Miramar, ja esmentada com a col·legi lul·lià i arxiducal; conserva la torre

ensa, de planta quadrada, la capella, arcada gòtica procedent de l'antic convent de Santa Margalida de Palma. A la façana de la casa, una làpida recorda el centenari de la primera arribada de l'arxiduc a Mallorca, mentre que una altra commemora el cinquè centenari de l'edició, precisament a Miramar, del primer llibre imprès a Mallorca, la *Contemplació*, de Francesc Prats

A l'esquerra, el claustre de Santa Margalida dintre de la possessió de Miramar. A la dreta, el claustre de Son Marroig, immers en el terme municipal de Deià.

87). Una làpida situada al mur de la torre reproduïx uns versos de Joan Sureda:

Sempre visquí vora del mar,
mes fins avui no el coneixia.
Sobtadament a Miramar,
m'ha revelat sa fesomia.

Aquests versos s'emmarquen en la commemoració del sisè centenari de la fundació del col·legi lul·lià de Miramar, convocada l'any 1876 per l'arxiduc, i que congregà bona part del món rural illenc de l'època. Després de la mort de l'arxiduc, Miramar passà a mans del seu secretari, Antoni Vives, i aquest a una filla seva. Actualment, la finca és propietat privada i amb accés restringit, tot i que obre les portes el dia de la Trinitat.

Després de Miramar, entram dins del terme municipal de Deià. A la dreta veiem les cases de Son Gallard, una possessió relacionada amb la vida de la Catalina Tomàs, com recorda un mur amb la imatge de la santa vall-

demossina. Més endavant, a l'esquerra, compareixen les cases de Son Marroig, des d'on es contempla una imatge bellíssima de la Foradada. Del casal, en destaca la torre de defensa de planta quadrangular, amb finestres renaixentistes incorporades el segle passat, la galeria de ponent de l'època de l'arxiduc, i el mirador en forma de temple clàssic, de planta rodona i fet de mar-

bre de Carrara. L'interior de les cases acull un petit museu de temes arxiducals, amb mobiliari, ceràmica, llibres, peces arqueològiques i pintures que foren propietat de l'Arxiduc. La costa del gran Miramar continua després de Son Marroig per la finca de sa Pedrissa, ben a prop de Deià, amb una talaia de defensa de finals del segle XVII.

Després de sa Pedrissa compareix davant la vista del visitant el poblet de Deià, amb l'església encimbellada damunt un turó i amb l'imponent muradal rocós del massís del puig des Teix com a contrafort.

Deià. Deià és una vila arrelada en el paisatge; punt de returada d'artistes i intel·lectuals, com l'escriptor Robert Graves. La pujada cap a l'església, acompanyada per un viacrucis de rajoles, ens permet observar alhora un paisatge grandios i un seguit cases que són bona mostra de l'arquitectura popular de muntanya. L'església parroquial de Sant Joan Baptista data dels segles XVI i XVII; de línies austeres,

n'és remarcable la torre campanar, que també feia funcions de torre de defensa. Davant l'església es troba el cementiri, reduït i suggerent; una de les tombes més visitades és la que diu: "Robert Graves. Poeta". En la barriada des Clot, hi ha el Museu Arqueològic de Deià, que conserva diverses peces d'excavacions dels voltants.

A Deià, acaba pròpiament la ruta de l'arxiduc, però proposam acabar el circuit continuant per Sóller i després cap a Palma. Per tant, després de Deià, deixam a l'esquerra el camí de la cala de Deià i, a la dreta, el camí de Ca l'Abat. A l'esquerra, veurem el llogaret de Llucalcari, amb algunes cases fortes, amb torre de defensa. Poc després, quan deixam la vista sobre la costa, apareix la panoràmica sobre la vall de Sóller, als peus de les muntanyes més altes de l'illa. Després d'alguns quilòmetres de revolts entre les oliveres entram a la ciutat de Sóller.

Sóller. Sóller, ciutat comercial i hortícola, presenta un ric patrimoni artístic. Remarcam l'església parroquial de Sant Bartomeu; el temple actual data de principis del XVIII, mentre que la façana, modernista, fou projectada per Joan Rubió el 1904. Vora l'església hi ha l'edifici modernista del Banc de Sóller. El carrer de la Lluna mostra la casa de la Lluna, un edifici medieval amb un curiós relleu de la lluna que li dona nom, i Can Prunera, edifici modernista de 1911. La Gran Via, eixample de principis de segle XX, presenta edificacions amb elements modernistes i neobarrocs. El convent dels Sagrats Cors, antigament de Sant Francesc, té una església i un claustre barrocs. El Museu Balear de Ciències Naturals mostra una exposició permanent d'història natural balear i de paleontologia; els voltants són ocupats pel Jardí Botànic, on creixen més de 400 espècies de la flora balear i d'altres indrets.

De Sóller, es pot tornar a Palma directament pel túnel que forada la serra d'Alfàbia o per les giragonses del coll de Sóller, marejadissa carretera d'interès paisatgístic.

Gaspar Valero